

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ไทย : อดีต ปัจจุบัน อนาคต Thai Public Administration Curriculum: Past, Present, Future

ผศ.ดร.ปิยากร หวังมหาพร*

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ไทย: อดีต ปัจจุบัน อนาคต มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ของไทย ด้วยการวิเคราะห์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นผู้บุกเบิกการศึกษาดังกล่าว 3 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ บทความนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ รัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอดีต (ก่อน พ.ศ. 2500-2540) รัฐประศาสนศาสตร์ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน) และอนาคตของรัฐประศาสนศาสตร์ไทย ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ได้แก่ปัจจัยด้านการบริหารปัจจัยทางการเมืองและอิทธิพลของต่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อผลิตนิสิตนักศึกษาไปรับราชการมาสู่การผลิตนิสิตนักศึกษาไปทำงานราชการและเอกชนหลักสูตรในอดีตมุ่งเน้นการศึกษาเรื่องกฎหมายได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การบูรณาการศาสตร์ด้านการบริหารธุรกิจและได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ อนาคตของรัฐประศาสนศาสตร์ไทยมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณเรื่องการศึกษาตัวของหลักสูตร ซึ่งเป็นการขยายตัวที่สอดคล้องกับระเบียบกฎเกณฑ์ของส่วนราชการในฐานะผู้กำกับดูแลคุณภาพการศึกษาควบคู่ไปด้วย

คำสำคัญ: หลักสูตร รัฐประศาสนศาสตร์ไทย

Abstract

The article on Thai Public Administration: Past, Present, Future aimed at studying the factors of Thai public administration education. These factors have resulted in changes in public administration education in Thailand. The analyses of public administration curricula and programs were conducted at three universities, namely Chulalongkorn University, Thammasat University, and the National Institute of Public Administration.

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ดุสิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม

These universities were the first to launch public administration programs in Thailand. This article is divided into three parts: Thai public administration in the past (before B.E. 2500-2540), Thai public administration at the present (B.E. 2541 - present), and the future of Thai public administration. The results showed that factors affecting the development of public administration curricula consisted of management, political, and international factors. These factors have contributed to the change in curriculum development from producing graduates to supply the public sector to producing graduates for both public and private sectors. In the past, the focus of most courses was on law and regulations. Nowadays, it has integrated the knowledge from the field of business administration and result-based management. In the future, Thai public administration programs will definitely expand both in scale and scope, within the conformity of the government's regulations and provision for quality education.

Keywords: Curriculum, Thai public administration

บทนำ

รัฐประศาสนศาสตร์เป็นสาขาวิชาที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน การศึกษาวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์ด้านการเรียนการสอนโดยเน้นที่หลักสูตรปรากฏมาเป็นเวลากว่าสองทศวรรษ เช่น งานของศุภชัย ยาวะประภาส (2528: 131-187) ศึกษาเรื่อง หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคต บทความดังกล่าวศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของประเทศไทย โดยการเปรียบเทียบหลักสูตรปริญญาโทของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และเนื้อหาของหลักสูตร รวมทั้งเปรียบเทียบหลักสูตรปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในสองด้านเช่นเดียวกัน นอกจากนี้บทความชิ้นนี้ยังเสนอความเห็นของนักวิชาการต่างๆ ในเรื่องทิศทางหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ที่ควรจะเป็นในอนาคต อย่างไรก็ตามบทความดังกล่าวไม่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของรัฐประศาสนศาสตร์ สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาแนวโน้มหรือทิศทางของรัฐประศาสนศาสตร์ไทย ได้แก่ งานของอนันต์ บัวบาน (2527: บทคัดย่อ) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอนาคต จะเห็นการปฏิบัติหรือการนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง เน้นด้านวิชาการ การวิจัย และการสร้างองค์ความรู้ เน้นการรู้จักคิด วิเคราะห์ และการมีคุณธรรมในลักษณะของปัญญาชนและมุ่งผลิตนักบริหารอาชีพ ในลักษณะของนักพัฒนาที่สามารถเข้าไปบริหารงานที่ใดก็ได้ ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของไทย รูปแบบการวิจัยของรัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอนาคต ได้แก่ การวิจัยเพื่อนำผลไปใช้ทันที ผลสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยประยุกต์ เพื่อใช้ผลทางด้านรัฐประศาสนกิจ การศึกษากรณีตัวอย่าง การวิจัยเชิงประเมินและการวิจัยโดยกลุ่มตัวอย่างและ

ผู้วิจัยต่างก็เข้าไปมีส่วนร่วม เนื้อเรื่องในการวิจัยของรัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอนาคต ได้แก่ นโยบาย สาธารณะ แผนงานโครงการและการประเมินโครงการ การพัฒนาการบริหารและการบริหารการพัฒนา การศึกษาผลกระทบของนโยบาย การศึกษาการนำกลยุทธ์ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ การจัดการและการวิเคราะห์องค์การ กลไก โครงสร้าง และระบบบริหาร สภาพแวดล้อมทางการบริหาร ปัญหาเฉพาะหน้า ผลของความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจเอกชนกับรัฐบาลในด้านต่างๆ สถานภาพของรัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอนาคต ได้แก่ เป็นวิชาชีพที่มีลักษณะการประยุกต์สหวิทยาการต่างๆ และเป็นภาควิชาหนึ่งในคณะ อุกฤษณ์ เลขาวิเชียร (2540: 504-507) กล่าวว่าแนวโน้มของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่เน้นเรื่อง 1. การบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยจะต้องให้ความรู้ ทักษะ พฤติกรรมและค่านิยมกับนักศึกษาที่จะไปดำรงตำแหน่งเป็นนักบริหารเพื่อการพัฒนาแล้ว ยังต้องสนใจการศึกษาที่มุ่งไปในแนวของการพัฒนาเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข การเกษตร การพัฒนาชนบท การอุตสาหกรรมและการเคหะแห่งชาติ และ 2. การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ควรให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ในประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้จึงมีคำถามว่า **มีปัจจัยใดเป็นตัวกำหนดพัฒนาการของรัฐประศาสนศาสตร์ไทย ปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอย่างไร และอนาคตของรัฐประศาสนศาสตร์ไทยจะเป็นเช่นไร** โดยวิเคราะห์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งเป็นสถาบันบุกเบิกการเรียนการสอนด้านนี้ ตลอดจนถึงให้เห็นทิศทางรัฐประศาสนศาสตร์ไทย บทความนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจดังต่อไปนี้

1. รัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอดีต
  - 1.1 ก่อนปี พ.ศ.2500: การก่อตั้งการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์
  - 1.2 พ.ศ.2500 - 2510: การกำเนิดสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
  - 1.3 พ.ศ.2511 - 2520: การขยายตัวระยะแรกของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์
  - 1.4 พ.ศ.2521 - 2530: การขยายตัวของรัฐประศาสนศาสตร์โดยมีปริญญาโทนอกเวลา
  - 1.5 พ.ศ.2531 - 2540: การเติบโตของศึกษารัฐประศาสนศาสตร์
2. รัฐประศาสนศาสตร์ไทยในปัจจุบัน (พ.ศ.2541 - ปัจจุบัน) : การเติบโตอย่างสูงของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์
3. อนาคตของรัฐประศาสนศาสตร์ไทย

ผลการศึกษา

1. รัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอดีต

1. ก่อนปีพ.ศ.2500: การก่อตั้งการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์

รัฐประศาสนศาสตร์ของไทยเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยการปฏิรูประบบราชการและอิทธิพลของต่างประเทศ ดังนี้

1.1 การปฏิรูประบบราชการ การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นมา นับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เริ่มจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนเมื่อ พ.ศ.2442 ดังที่ ธวัช วิชัยดิษฐ์ (อ้างถึงในศุภชัย ยาวะประภาส, 2528: 132) กล่าวว่า “เป็นผลมาจากความต้องการของประเทศไทยที่ต้องการปรับตัวเองให้ทันสมัยเพื่อหลีกเลี่ยงลัทธิอาณานิคมที่กำลังระบาดหนักในยุคนั้น การปรับตัวอย่างสำคัญก็คือ การจัดลำดับขั้นของโครงสร้างในการตัดสินใจในระบบบริหารราชการเสียใหม่ มีการจัดตั้งกระทรวง ทบวง กรมขึ้นมาใหม่ การปรับตัวดังกล่าวทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องมีการฝึกหัดข้าราชการพลเรือนขึ้นมาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ นั่นจึงเป็นปฐมเหตุของการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดข้าราชการพลเรือนขึ้นมา”

หลักสูตรการศึกษาของคณะรัฐศาสตร์ ระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ เปิดขึ้นปีพ.ศ.2491 มีวัตถุประสงค์หลักของหลักสูตร คือ “เป็นการผลิตข้าราชการให้กับกระทรวงมหาดไทย โดยมีการตกลงร่วมกันว่า บัณฑิตของคณะรัฐศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยผลิตขึ้นสามารถเข้ารับราชการเป็นปลัดอำเภอในกระทรวงมหาดไทยได้อัตโนมัติ” (ธวัช วิชัยดิษฐ์ อ้างในศุภชัย ยาวะประภาส, 2528: 134) เนื้อหาของหลักสูตรเป็นการศึกษารัฐศาสตร์แนวกฎหมายปกครอง รายวิชาที่มีการเรียนการสอน ในช่วงนั้น เช่น วิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้งและกฎหมายปกครอง และมีการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เช่นวิชาประวัติศาสตร์การปกครองเป็นส่วนเสริมในขณะที่ยังจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมืองในสมัยเริ่มแรกนั้นการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ รวมอยู่กับเนื้อหาหลักสูตร “ธรรมศาสตร์ บัณฑิต” หลักสูตรการศึกษาของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งก่อตั้งพ.ศ.2492 และหลักสูตร คณะรัฐศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งตั้งขึ้นพ.ศ.2491 ไม่แตกต่างกัน โดยวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรยังคงเป็นการผลิตบัณฑิตไปเพื่อรับราชการในกระทรวงมหาดไทย มุ่งเน้นการศึกษาวิชากฎหมาย และความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในระบบราชการเป็นหลัก เช่น กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายปกครอง กฎหมายรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง กฎหมายระหว่างประเทศ การเทศบาล ระเบียบปฏิบัติ ราชการและการเลขานุการ

1.2 อิทธิพลของต่างประเทศ อิทธิพลของต่างประเทศที่มีต่อไทย เช่น มิซซันนารีอเมริกัน การผลิตหนังสือพิมพ์ฉบับแรกของไทยที่ชื่อว่า Bangkok Calendar ของหมอบรัดเลย์ (Bradley, Dan B.) สิ่งสำคัญที่ทำให้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาเพิ่มมากขึ้นในช่วงนี้คือ ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างพระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 กับมิซซันนารีที่ทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านคณิตศาสตร์และ ดาราศาสตร์ ต่อมาอิทธิพลของมิซซันนารีในสมัยรัชกาลที่ 4 ขยายมากขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แต่เปลี่ยนจากอดีตที่เน้นการแพทย์มาสู่ด้านการศึกษา อย่างไรก็ตาม ยังคงจำกัดเฉพาะด้านการแพทย์ เช่น การจัดตั้งโรงเรียนโรงเรียนแพทยากร (Royal Medical College) โดยแมคฟาร์แลนด์ (McFarland, George B.) โดยได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ด้าน การเงินและคำปรึกษา จนกระทั่งโรงเรียนแพทยากรรวมกับโรงเรียนฝึกหัดข้าราชการพลเรือนและจัดตั้งเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยมีแพทย์อเมริกันมาเป็นอาจารย์ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิดังกล่าว อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะด้านการศึกษาจึงมีผลสำคัญในการสร้างความทันสมัยให้กับไทย สำหรับการศึกษาด้านรัฐประศาสนศาสตร์ของไทยในช่วงนี้เมื่อพิจารณาจากหลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลจากหลักสูตรของ

สหรัฐอเมริกา กล่าวคือ

ระดับปริญญาตรี หลักสูตรคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับอิทธิพลจากหลักสูตรของ London School of Economics and Political Science หลักสูตรของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด หลักสูตรของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย หลักสูตรของมหาวิทยาลัยมิชิแกน หลักสูตรของมหาวิทยาลัยปารีส หลักสูตรของมหาวิทยาลัยยอร์จทาวน์ และหลักสูตรของมหาวิทยาลัยเพรชเชอร์ (ปริซิ่งส์ไกรเลิศ, 2530: 36) อิทธิพลของแนวคิดจากตะวันตกยังส่งผลต่อหลักสูตรของคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คือ มีการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่น ภาษาต่างประเทศ ทฤษฎีการเมือง เป็นต้น

ในระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2498 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ "...จัดการศึกษาและค้นคว้าในทางรัฐประศาสนศาสตร์หรือศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายในอันที่จะบริหารราชการแผ่นดินให้ก้าวหน้าเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในส่วนรวม..." (ราชกิจจานุเบกษา, 2498: 1001-1005) การจัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ครั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากเจตจำนงของรัฐบาลที่ต้องการยกมาตรฐานทางวิชาการเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทำความตกลงกับมหาวิทยาลัยอินเดียนาแห่งสหรัฐอเมริกา เพื่อดำเนินการพิจารณาจัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ขึ้นและเปิดสอนวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเริ่มเปิดสอนปริญญาโทครั้งแรกปีการศึกษา 2499 การเรียนการสอนมุ่งเน้น หลักสูตรประศาสนศาสตร์ วิทยาการว่าด้วยระเบียบวิธีวิจัย การบริหารงานบุคคล การบริหารงานคลัง การจัดองค์การและวิธีปฏิบัติงาน การปกครองและการบริหารท้องถิ่นเปรียบเทียบ การบริหารงานกรรมการ การบริหารงานสวัสดิการสังคม

สำหรับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษารัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นเป็นการศึกษาด้านการบริหารงานราชการที่จำเป็นต่อการฝึกข้าราชการเพื่อรองรับโครงสร้างการบริหารรัฐแบบใหม่ เช่น การศึกษาวิชาการเลขานุการและระเบียบปฏิบัติราชการ ทฤษฎีวิธีการงบประมาณ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นต้น เมื่อเปรียบเทียบหลักสูตรการศึกษาของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งก่อตั้งพ.ศ.2492 และหลักสูตรคณะรัฐศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งก่อตั้งพ.ศ. 2491 ไม่แตกต่างกันคือยังเป็นการศึกษาที่เน้นวิชากฎหมายและความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในระบบราชการเป็นหลัก เช่น กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายปกครอง กฎหมายรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง กฎหมายระหว่างประเทศ การเทศบาล ระเบียบปฏิบัติราชการและการเลขานุการ การผลิตบัณฑิตของทั้งสองมหาวิทยาลัยเป็นการสอนคนไปทำงานอำเภอ

ผลของปัจจัยเรื่องการศึกษาในระบบราชการและอิทธิพลของต่างประเทศดังกล่าว ทำให้การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ของไทยที่เกิดขึ้น มีวัตถุประสงค์เป็นการผลิตข้าราชการให้กับกระทรวงมหาดไทย หลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประกอบด้วยวิชาที่คล้ายคลึงกันเช่น การเลขานุการ/ระเบียบปฏิบัติ รัฐศาสตร์ หลักวิชารัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา กฎหมายทั่วไป กฎหมายปกครอง กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายเลือกตั้ง การเทศบาล การคลัง จิตวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การสถิติ

2. พ.ศ.2500-2510 : การกำเนิดสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ช่วงพ.ศ.2501 - 2510 มีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากปัจจัยด้านการบริหาร และอิทธิพลของต่างประเทศ ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านการบริหาร การจัดตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในพ.ศ.2509 เป็นปัจจัยสำคัญทำให้การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ไทยก่อตัวอย่างชัดเจนรวมทั้งการจัดตั้งกองวางแผนก็เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดความต้องการผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์ตลอดจนการขยายตัวของการศึกษาระดับอุดมศึกษา เช่น การจัดตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จุดประกายทำให้การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ขยายตัวอีกเป็นจำนวนมาก

2.2 อิทธิพลของต่างประเทศ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่อิทธิพลของต่างประเทศด้านการคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร อิทธิพลของมิชชันนารีหรืออเมริกันลดลงตามลำดับหลังพ.ศ. 2475 บทบาทสำคัญของสหรัฐอเมริกาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เช่น การจัดทำรัฐธรรมนูญ ได้แก่ การมีสภา 2 สภา คือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา อิทธิพลของต่างประเทศลดลงจนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อิทธิพลของต่างประเทศเริ่มมีมากขึ้นเมื่อเข้าสู่สงครามเย็น แต่อิทธิพลต่างประเทศในช่วงนี้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างการทหารของไทยเพื่อป้องกันภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ในช่วงนี้นักศึกษาที่ได้รับทุนไปศึกษาต่อเริ่มกลับจากมหาวิทยาลัยในอเมริกาและยุโรปและเข้ารับตำแหน่งบริหาร

ผลที่เกิดขึ้นจากปัจจัยด้านการบริหาร อิทธิพลจากต่างประเทศ ทำให้หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตคนออกไปทำหน้าที่นักบริหารในสายอำนาจการต่างๆ เช่น งานบุคคล งานงบประมาณ และ งานฝึกอบรม หลักสูตรปริญญาตรีของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยังคงมีรายวิชาที่คล้ายคลึงกัน เช่น การเลขานุการ/ระเบียบปฏิบัติ ภูมิรัฐศาสตร์ หลักสูตรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา กฎหมายทั่วไป กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การคลัง จิตวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สังคมวิทยาการเมือง รายวิชาต่างๆ เหล่านี้ไม่แตกต่างจากรายวิชาในช่วงก่อนหน้านี้นี้

3. ระหว่างปีพ.ศ.2511 - 2520 : การขยายตัวระยะแรกของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์

ปัจจัยที่มีผลต่อรัฐประศาสนศาสตร์ช่วงนี้คือ ปัจจัยด้านการบริหาร ดังนี้

ปัจจัยด้านการบริหาร ความต้องการข้าราชการตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน การขยายตัวของการศึกษาระดับอุดมศึกษา เช่น การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา และนโยบายของรัฐบาลให้เอกชนร่วมจัดการศึกษา

จากปัจจัยด้านการบริหารส่งผลต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ กล่าวคือโครงสร้างของหลักสูตรระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้ความสำคัญกับวิชาพื้นฐาน วิชาที่ทั้งสองมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญ ได้แก่ กฎหมายปกครอง หลักการคลัง การบริหารงานบุคคล การบริหารรัฐวิสาหกิจ แรงงานสัมพันธ์ งบประมาณของรัฐ สำหรับหลักสูตรปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในหมวดวิชาการบริหารงานตามโครงการ มีวิชาด้านนโยบายสาธารณะ

เช่น วิชาประเมินผลงานและโครงการขององค์การของรัฐ วิชาการบริหารงานตามโครงการในหน่วยงานพัฒนา แต่ยังไม่ปรากฏชื่อวิชาที่ชื่อ “นโยบายสาธารณะ”

4. ระหว่างปีพ.ศ.2521 - 2530 : การขยายตัวของรัฐประศาสนศาสตร์โดยมีปริญญาโทนอก

เวลา

ช่วงนี้ ปัจจัยด้านการบริหารเป็นปัจจัยที่มีผลต่อรัฐประศาสนศาสตร์ในช่วงนี้ ดังนี้

ปัจจัยด้านการบริหาร การขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษา เช่น การจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้าร่วมรับภาระในการอุดมศึกษา ได้เปิดโอกาสให้การศึกษาด้านรัฐประศาสนศาสตร์ขยายตัวมากขึ้น พร้อมๆ ไปด้วยกับการขยายตัวของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ช่วงนี้อิทธิพลของแนวคิดประชาธิปไตยมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนด้านรัฐประศาสนศาสตร์ทำให้หลักสูตรมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย เช่น หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปลี่ยนวัตถุประสงค์ในการผลิตบัณฑิตจากเดิมที่ผลิตเพื่อไปทำงานในกระทรวงมาเป็นการผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจสังคม และสามารถชี้ปัญหา เสนอแนะการแก้ปัญหาหลังคม ทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองได้ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่กว้างกว่าเดิมอย่างมาก เมื่อพิจารณารายวิชาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยทั้งสองพบว่าวิชาที่เรียนเหมือนกันคือหลักสูตร รัฐศาสตร์ ระบบบริหารงานของไทย/ระบบราชการไทย กระบวนการงบประมาณของไทย ทฤษฎีองค์การ แร่งงานสัมพันธ์ และปัญหาการบริหารงานบุคคลของไทยปัจจุบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่งวิชาเอกออกเป็นวิชาด้านการคลังและบุคคล ในขณะที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่กำหนดวิชาเอก การเรียนการสอนให้ความสำคัญกับการบริหารงานของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ท้องถิ่นและองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มุ่งผลิตเพื่อป้อนหน่วยงานต่างๆ แต่หน่วยงานที่ผลิตไปป้อนนั้นกว้างขวางกว่าสมัยก่อนหน้านั้นที่มุ่งเน้นเฉพาะหน่วยงานของรัฐเท่านั้น

ในระดับปริญญาโท เมื่อเปรียบเทียบหลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พบว่า

แผน ก. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์มีจำนวนหน่วยกิตมากที่สุด (45 หน่วยกิต) และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจำนวนหน่วยกิตน้อยที่สุด (36 หน่วยกิต) แต่วิชาบังคับของมหาวิทยาลัยทั้งสองเท่ากัน ต่างกันที่จำนวนหน่วยกิตในวิชาเลือกและวิทยานิพนธ์ สำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่ได้แบ่งแยกเป็นแผน ก. หรือ ข.

แผน ข. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจำนวนหน่วยกิต (48 หน่วยกิต) มากกว่าแผน ก.และมากกว่าหน่วยกิตของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (45 หน่วยกิต) ที่แตกต่างกันมากคือ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์จะกำหนดวิชาพื้นฐาน แต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะไม่กำหนดไว้

รายวิชาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ที่เหมือนกัน ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจของไทย ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ องค์การและการจัดการ วิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการงานบุคคลภาครัฐ การบริหารงานคลังสาธารณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับ

วิธานโยบายสาธารณะค่อนข้างมากดังจะเห็นได้จากรายวิชาด้านนี้ที่มีจำนวนมาก เช่น การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ วิธีการวิเคราะห์นโยบาย การประเมินผลโครงการสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ ในขณะที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ให้ความสำคัญหมวดวิชาพื้นฐานได้แก่ วิชาระบบสังคมและระบบการเมืองไทย ระบบเศรษฐกิจของไทย วิธีดำเนินการทางสถิติสำหรับการบริหารธุรกิจ สิ่งสำคัญที่สุดในช่วงนี้คือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันแรกที่เปิดสอนปริญญาโทนอกเวลา

5. พ.ศ.2531-2540 : การเติบโตของการศึกษาระดับรัฐประศาสนศาสตร์

พ.ศ.2531-2540 นับว่าเป็นช่วงการเติบโตของการศึกษาระดับรัฐประศาสนศาสตร์ ปัจจัยที่มีผลต่อการเติบโตของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารเป็นสำคัญ ดังนี้

ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ การขยายตัวของอุดมศึกษาไทย เช่น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีการเปิดสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต การยกฐานะของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เช่น วิทยาลัยวิชาการศึกษา วิทยาลัยครู และการขยายตัวไปสู่ภูมิภาค เช่น การขยายตัวของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผลจากปัจจัยด้านการบริหารได้ผลักดันให้เกิดความต้องการศึกษาในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มากขึ้น มีการปรับตัวของหลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อเปรียบเทียบหลักสูตรปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มุ่งเน้นให้นักศึกษาเรียนวิชาบังคับนอกคณะ ในขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเน้นการศึกษารายวิชาบังคับของคณะเพื่อสร้างความเชี่ยวชาญเป็นสำคัญ รายวิชาที่เหมือนกันของทั้งสองสถาบัน ได้แก่ วิชาการเมืองการปกครองไทย ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเมืองเปรียบเทียบ การบริหารงานบุคคล นโยบายสาธารณะ ทฤษฎีองค์การ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร แรงงานสัมพันธ์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การบริหารเงินเดือนและค่าจ้าง สำหรับข้อแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างหลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแบ่งกลุ่มวิชาในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ เพิ่มขึ้นจากเดิมอีก 1 กลุ่มคือ กลุ่มวิธานนโยบายและแผน นอกเหนือจากการบริหารงานคลังและการบริหารงานบุคคล ซึ่งชี้ให้เห็นการให้ความสำคัญที่เพิ่มมากขึ้นของการศึกษานโยบายสาธารณะ

ในขณะที่การศึกษาระดับปริญญาโทมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก กล่าวคือ

แผน ก. ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์มีการปรับปรุงหลักสูตรเดิม จำนวนหน่วยกิตของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ แผน ก. มีจำนวนหน่วยกิตมากที่สุดคือ 48 หน่วยกิต รองลงมาคือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 42 หน่วยกิต และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 36 หน่วยกิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ยังคงเอกลักษณ์ของการมีรายวิชาเสริมพื้นฐานของตนไว้ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเน้นความเชี่ยวชาญโดยมีจำนวนหน่วยกิตของวิชาบังคับที่มากกว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แต่น้อยกว่าสถาบัน

บัณฑิตพัฒนศาสตร์ นอกจากนั้นพบว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้ความสำคัญกับวิชาเลือกมากกว่าสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ข้อสังเกต หลักสูตรสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2538 กำหนดหน่วยกิตในการทำวิทยานิพนธ์เพียง 9 หน่วยกิต แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่นซึ่งระบุ 12 หน่วยกิต

แผน ข. ภาคปกติ จำนวนหน่วยกิตอยู่ระหว่าง 42-48 หน่วยกิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจำนวนหน่วยกิตมากที่สุด คือ 48 หน่วยกิต รองลงมาคือ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 45 หน่วยกิต และน้อยที่สุดคือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ 42 หน่วยกิต โครงสร้างของรายวิชาคล้ายคลึงกับแผน ก. ข้อสังเกตคือหลักสูตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีการกำหนดให้นักศึกษาศึกษาค้นคว้าอิสระเฉพาะเรื่องจำนวน 3 หน่วยกิต ในขณะที่สถาบันอื่นมิได้ระบุไว้

แผน ข.ภาคพิเศษ ช่วงนี้มีการขยายตัวของหลักสูตรสำหรับนักบริหารเกิดขึ้น ได้แก่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจสำหรับนักบริหาร

สำหรับรายวิชาที่เหมือนกันของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์ วิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ นโยบายสาธารณะและการวางแผน สัมมนาปัญหาการเมืองการปกครองไทย มิติเศรษฐกิจและสังคมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การบริหารการพัฒนาการประเมินผลบุคคล การบริหารการคลังสาธารณะ การบริหารค่าจ้างและค่าตอบแทน พฤติกรรมองค์กรและการบริหาร การนำนโยบายไปปฏิบัติ

2. รัฐประศาสนศาสตร์ไทยในปัจจุบัน (พ.ศ.2541 - ปัจจุบัน) : การเติบโตอย่างสูงของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์

ปัจจัยที่มีผลต่อการเติบโตของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในปัจจุบันคือปัจจัยด้านการบริหาร และปัจจัยด้านการเมือง ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านการบริหาร

2.1.1 การขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ช่วงนี้มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดตั้งใหม่ ได้แก่ วิทยาลัยเฉลิมกาญจนา จังหวัดศรีสะเกษ (2547) วิทยาลัยบัณฑิตบริหารธุรกิจ จังหวัดขอนแก่น (2545) วิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี จังหวัดกรุงเทพฯ (2545) มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ (2542) มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ (2543) มหาวิทยาลัยภาคกลาง จังหวัดนครสวรรค์ (2548) มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น จังหวัดกาญจนบุรี (2547) มหาวิทยาลัยปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี (ยกฐานะปีพ.ศ.2548) มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต จังหวัดกรุงเทพฯ (ยกฐานะปีพ.ศ. 2546) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร จังหวัดกรุงเทพฯ (2541) โดยทุกสถาบันเปิดสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิตทุกแห่ง สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เปิดสอนหลักสูตรในระดับปริญญาเอก เช่น มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ เปิดสอนหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยภาคกลาง มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยสยามเปิดสอนหลักสูตรการจัดการดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย และ

มหาวิทยาลัยเอริก เปิดสอนหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรต่างๆ ดังกล่าวล้วนแล้วแต่ปรากฏวิชาด้านนโยบายสาธารณะแทบทั้งสิ้น

2.1.2 การขยายสาขาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

นอกจากการขยายตัวของอุดมศึกษาเอกชนแล้ว ช่วงนี้มีการขยายสาขาของสถาบันอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา เปิดหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตจันทบุรี และขยายไปเปิดการเรียนการสอนที่วิทยาเขตสารสนเทศ จังหวัดสระแก้ว ต่อมา เปิดสอนที่ศูนย์การศึกษานนทบุรีในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาโยบายสาธารณะและสาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน และศูนย์การศึกษาศรีนครินทร์¹ เปิดสอนรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไปและสาขาโยบายสาธารณะ

นอกจากนั้นคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงยังขยายการเรียนการสอนไปยังภูมิภาคที่จังหวัดเชียงใหม่ (2541) จังหวัดขอนแก่น (2542) จังหวัดศรีสะเกษ (2542) จังหวัดสุโขทัย (2542) จังหวัดอุดรธานี (2542) จังหวัดตรัง (2543) จังหวัดลพบุรี (2543) จังหวัดชัยภูมิ (2545) จังหวัดหนองบัวลำภู (2546) จังหวัดเพชรบูรณ์ (2546) จังหวัดเชียงราย (2547) และจังหวัดกาญจนบุรี (2547)

2.1.3 การเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยในกำกับ

ช่วงนี้ยังเกิดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เช่น มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง² เปิดสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น (เฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล) และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³ เปิดสอนสาขารัฐศาสตร์ในคณะสังคมศาสตร์ระดับปริญญาตรี มีวิชาเอกบริหารรัฐกิจ

2.1.4 ความร่วมมือกับส่วนราชการ

ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับส่วนราชการ ได้แก่ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นในช่วงนี้ เช่น การเปิดหลักสูตรสำหรับเจ้าหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เกิดขึ้นเนื่องจาก

1) กระทบมหาดไทย โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในพ.ศ. 2545 - 2548 ได้ออกระเบียบให้เงินอุดหนุนการศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทแก่ข้าราชการ พนักงานท้องถิ่นรวมทั้งฝ่ายการเมืองด้วย ทำให้จำนวนคนที่เรียนรัฐประศาสนศาสตร์เพิ่มมากขึ้น

1 วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา สภามหาวิทยาลัยเห็นชอบให้เปิดดำเนินการโครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสำหรับผู้บริหาร สาขาการบริหารทั่วไป จากสภามหาวิทยาลัยบูรพา เมื่อ ปีการศึกษา 2540 เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริหารได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ แนวคิดใหม่เชิงบริหารและพัฒนาทักษะไปพร้อมกับการทำงานได้ โดยมาเปิดทำการ ณ กรุงเทพมหานครที่สถาบันศรินทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2542-2544 จากนั้น ได้ย้ายที่ทำการมาเปิดการเรียนการสอนที่วิทยาลัยดุสิตธานี แขวงหนองบอน เขตประเวศในปลายปี พ.ศ.2544 ต่อมา จึงได้ย้ายที่ทำการมาก่อตั้งที่ชั้น 3 อาคารเสรีเซ็นเตอร์ แขวงหนองบอน เขตประเวศ โดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์การศึกษาศรีนครินทร์” ในปีการศึกษา 2548 เป็นต้นมา

2 ดูรายละเอียดในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง พ.ศ. 2541 เล่ม 115 ตอนที่ 65 ก วันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2541

3 เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2540

2) กระทรวงมหาดไทยโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นทำสัญญากับมหาวิทยาลัยขอนแก่นให้เป็นผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา ซึ่งต่อมามหาวิทยาลัยขอนแก่นได้ฟ้องถ่ายการจัดการศึกษาไปให้มหาวิทยาลัยอื่น เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ช่วยจัดการเรียนการสอน

ความร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น⁴ นั้น ทำให้มีการเปิดหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นเกิดขึ้น ในปีการศึกษา 2548 มหาวิทยาลัยขอนแก่นเปิดรับนักศึกษาเพื่อเข้าศึกษาในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) โดยจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ Block Course ในศูนย์การศึกษาต่างๆ จำนวน 12 ศูนย์ ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ และปีการศึกษา 2549 ได้เพิ่มศูนย์การศึกษาขึ้นอีกศูนย์หนึ่งเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 13 ศูนย์การศึกษา (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2551)

2.1.5 การกำกับคุณภาพหลักสูตรของคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

การขยายตัวของการศึกษาระดับอุดมศึกษารวมทั้งหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ที่สูงขึ้นอย่างมากนี้ ส่งผลให้คณะกรรมการการอุดมศึกษา กำหนด เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2548 ได้แก่ เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2548 เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ.2548 และ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาหลักสูตรควบระดับปริญญาโท 2 ปริญญาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พ.ศ.2548 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ หลักเกณฑ์ต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องหันมาให้ความสำคัญกับคุณภาพการจัดการหลักสูตร ในขณะเดียวกันก็เป็นตัวเร่งให้หลักสูตรมีการขยายตัวในเวลาเดียวกัน

2.1.6 การปฏิรูประเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

ช่วงนี้ประเทศไทยมีการปฏิรูประเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทย พ.ศ.2545 ด้วยเหตุผลที่ต้องการปรับปรุงการบริหารราชการให้สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศและการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้การบริหารราชการแนวทางใหม่ ต้องมีการกำหนดนโยบายเป้าหมาย และแผนปฏิบัติงานเพื่อให้ประเมินผลการปฏิบัติราชการในแต่ละระดับได้อย่างชัดเจน มีกรอบ

⁴ การพัฒนาบุคลากรขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพและความพร้อมในการบริหารจัดการเพื่อรองรับการกระจายอำนาจและการถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลาง ลงนามบันทึกข้อตกลงด้วยความร่วมมือทางวิชาการร่วมกันเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 ผลจากการลงนามตกลงร่วมกันดังกล่าว มหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงได้ดำเนินการเปิดหลักสูตรการเรียนการสอน ระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ทางด้านการรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นให้แก่บุคลากรขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้ให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณการศึกษาแก่บุคลากรของท้องถิ่นหลักสูตรที่จัดขึ้นนี้ในระยะเริ่มแรกอยู่ในความรับผิดชอบและสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น แต่ต่อมาเนื่องด้วยจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นอย่างมากและรวดเร็ว ที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น ครั้งที่ 1/2549 เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2549 มีมติเห็นชอบให้จัดตั้งสำนักงานที่เป็นหน่วยงานในการบริหารจัดการภารกิจร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยขอนแก่น และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นขึ้นภายใต้ชื่อ “สำนักงานประสานงานโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยขอนแก่นและกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย” ตามประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฉบับที่ 759/2549 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2549

การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการกำกับการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติราชการเพื่อให้กระทรวงสามารถบริหารงานให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2545:13) โดยเฉพาะมาตรา 71/1 ของระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2545 กำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ หรือ ก.พ.ร. ทำหน้าที่เสนอแนะให้คำปรึกษาคณะกรรมการในการพัฒนาระบบราชการ ได้แก่ โครงสร้างระบบราชการ ระบบงบประมาณ ระบบบุคคล ค่าตอบแทนและวิธีการปฏิบัติราชการอื่นๆ เป็นต้น เมื่อมีการจัดตั้ง ก.พ.ร. ขึ้น ก.พ.ร.ได้ดำเนินการวางระบบงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เพื่อสร้างมาตรฐานการทำงานของส่วนราชการ การปรับปรุงขั้นตอน การลดระยะเวลาและการยกระดับมาตรฐานการให้บริการแก่ประชาชน

แรงผลักดันของการปฏิรูประบบราชการเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารราชการภายใต้แนวคิดการบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อองค์ความรู้ของรัฐประศาสนศาสตร์ รวมทั้งยังสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะของบัณฑิตและมหาบัณฑิตที่พึงประสงค์ของส่วนราชการที่ต้องมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวด้วย

2.2 ปัจจัยด้านการเมือง

ปี พ.ศ.2541 จนถึงปัจจุบันวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ พ.ศ.2540 ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยอย่างรุนแรง ประกอบการที่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 ที่เปิดโอกาสให้มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 ที่กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย หน้าที่ของชนชาวไทย แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังให้ความสำคัญเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 170 การกระจายอำนาจไปยังองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 78 การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตามมาตรา 79 เป็นต้น

สาระสำคัญที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญย่อมส่งผลโดยตรงต่อเนื้อหาสาระในการเรียนการสอนทางรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเดิมไม่เคยให้ความสำคัญต่อประชาชน มาสู่การให้ความสำคัญต่อประชาชนและภาคประชาสังคมมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น พ.ศ.2541 - ปัจจุบัน (พ.ศ.2553) ช่วงการเติบโตของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของหลักสูตร ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหาร ประกอบด้วยการขยายตัวของอุดมศึกษาเอกชนโดยสถาบันเหล่านั้นต่างเปิดสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต การขยายสาขาของสถาบันอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยรามคำแหง การเกิดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ความร่วมมือกับส่วนราชการ การกำกับคุณภาพหลักสูตรของคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ การปฏิรูประเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2545 และปัจจัยด้านการเมือง ได้แก่ รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาอย่างเช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ดังนี้

หลักสูตรปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พบว่า หน่วยกิตรวมอยู่ระหว่าง 133-144 มหาวิทยาลัยที่มีหน่วยกิตน้อยที่สุดคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อย่างไรก็ตามทุกสถาบันมีหน่วยกิตเป็นไปตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะแตกต่างจากสถาบันอื่นที่ว่า มุ่งให้ความสำคัญกับวิชา

นอกจากนี้ รายวิชาในหลักสูตรของทุกสถาบันที่เหมือนกัน ได้แก่ วิชาการเมืองการปกครองของไทย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย เศรษฐศาสตร์ ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์ ระบบการบริหารงานของไทย เทคนิคและวิธีปรับปรุงการบริหาร ทฤษฎีองค์การ การบริหารการคลังและการงบประมาณ แรงงานสัมพันธ์ การประเมินผลโครงการ การบริหารทรัพยากร มนุษย์ภาครัฐ เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหาร การวิจัยของแต่ละบุคคล นโยบายสาธารณะและการวางแผน

ในระดับปริญญาโท รายวิชาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตร EPA) ไม่กำหนดวิชาเสริมพื้นฐานสำหรับวิชาที่เหมือนกันของทุกสถาบัน ได้แก่ องค์การและการจัดการ วิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารการเงินและการคลัง การวางแผนและการบริหารโครงการ ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ ข้อสังเกต รายวิชาของสถาบันอุดมศึกษาในช่วงนี้หันมาสร้างรายวิชาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลักสูตร EPA เน้นไปที่การบริหารสาธารณะ หลักสูตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ยังคงมีหลักสูตรไม่ต่างจากหลักสูตรในปีก่อนหน้านี้ แต่รายวิชามีการปรับเปลี่ยนชื่อให้ทันสมัยมากขึ้น เช่น การประเมินสมรรถนะและการพัฒนาทุนมนุษย์ รวมทั้งรายวิชายังได้รับอิทธิพลของแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ เช่น วิชาการจัดการผลการปฏิบัติงานและการเพิ่มประสิทธิผลของงาน การจัดการการเปลี่ยนแปลงองค์การ นโยบายสาธารณะและการจัดการเชิงกลยุทธ์ เช่นเดียวกับรายวิชาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ปรับชื่อวิชาให้สอดคล้องกับแนวคิดกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่เช่นกัน เช่น การจัดการเชิงกลยุทธ์สำหรับนักบริหาร สัมมนาการจัดการผลงานและระบบรางวัล

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรปริญญาตรี ช่วงพ.ศ.2541-2550 จำแนกตามสถาบัน

มหาวิทยาลัย คณะที่รับผิดชอบ ชื่อปริญญา	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รัฐศาสตร์ (ปี 2549) รัฐศาสตรบัณฑิต (แผนกวิชารัฐประศาสนศาสตร์)	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ (ปี 2547) รัฐศาสตรบัณฑิต (สาขาบริหารรัฐกิจ)
จำนวนหน่วยกิต	141	138
วิชาการศึกษาทั่วไป	33	30
วิชาบังคับคณะ	36	24
วิชาบังคับของภาควิชา/สาขา	45	36
วิชาบังคับนอกคณะ	-	18
วิชาเลือกในสาขา	21	24
-สายการบริหารงานคลัง		
-สายบริหารงานบุคคล		
-กลุ่มวิชานโยบายและแผน		
วิชาเลือกอื่นๆ	6	6

ตารางที่ 2 โครงการสร้างหลักสูตรปริญญาโทช่วงพ.ศ.2541-2550 จำแนกตามสถาบัน

ชื่อปริญญา	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		โครงการ EPA (2546)		สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	
	รัฐศาสตร์ (2544)	รัฐศาสตร์ (ภาคปกติ 2546)	รัฐศาสตร์ (ภาคปกติ 2546)	รัฐศาสตร์ (ภาคปกติ 2550)	รัฐศาสตร์ (ภาคปกติ 2550)	รัฐศาสตร์ (พิเศษ 2550)	รัฐศาสตร์ (ภาคปกติ 2550)	รัฐศาสตร์ (พิเศษ 2550)
จำนวนหน่วยกิต	48	48	42	39	39	39	39	39
วิชาเสริมพื้นฐาน (ไม่นับหน่วยกิต)	ไม่กำหนด	ไม่กำหนด	ไม่กำหนด	ไม่กำหนด	ไม่กำหนด	ไม่กำหนด	ไม่กำหนด	ไม่กำหนด
วิชาบังคับ	21	21	9	15	15	18	24	24
วิชาเอก	-	-	12	-	-	9	12	-
วิชาเลือก	15	15	9	12	21	-	-	12
วิชาเลือกเสรี	-	12	-	-	-	-	-	-
วิทยานิพนธ์	12	-	12	12	-	12	-	-
การศึกษาค้นคว้าอิสระเฉพาะเรื่อง	-	-	3	-	3	-	3	3

3. อนาคตของรัฐประศาสนศาสตร์ไทย

จากอดีตและปัจจุบันของรัฐประศาสนศาสตร์ไทย สามารถคาดการณ์อนาคตของรัฐประศาสนศาสตร์ไทย ได้ว่า ปัจจัยด้านการเมืองและการบริหารยังคงมีผลต่อรัฐประศาสนศาสตร์ไทย ปัจจัยดังกล่าว นั้นเป็นตัวเร่งให้การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ขยายตัวทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ **ในเชิงปริมาณ** ทำให้เกิดการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษารัฐ และเอกชน อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนและสถาบันเหล่านั้นเปิดสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ระดับปริญญาตรี ซึ่งส่วนใหญ่จะพบในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในขณะที่ระดับปริญญาโทจะพบทั้งในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ประเด็นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนระดับปริญญาโทด้านรัฐประศาสนศาสตร์ของไทยไม่จำเป็นต้องมีรากฐานการสอนในระดับปริญญาตรี พร้อมๆ กันนั้น ปรากฏการณ์การขยายสาขาไปยังภูมิภาคของสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด เช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยบูรพา การรุกเข้าเมืองของสถาบันอุดมศึกษาต่างจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งให้เห็นการแสวงหาตลาดเพื่อความอยู่รอดท่ามกลางจำนวนสถาบันที่เปิดเป็นจำนวนมาก **ในเชิงคุณภาพ** เมื่อสถาบันอุดมศึกษาเปิดหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์เป็นจำนวนมาก ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จึงออกเกณฑ์มาตรฐานเพื่อควบคุมคุณภาพหลักสูตร โดยเฉพาะเรื่องกำหนดให้มีอาจารย์ประจำหลักสูตรจำนวนไม่น้อยกว่า 5 ราย ซึ่งให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาบางสถาบันอาจไม่มีอาจารย์เป็นของตนเอง แต่ใช้วิธีการเชิญอาจารย์จากสถาบันที่มีความพร้อมและมีชื่อเสียงมาสอน ด้านหนึ่งเนื่องจากไม่มีอาจารย์ ในอีกด้านหนึ่งการมีอาจารย์ที่มีชื่อเสียงมาสอนเท่ากับเป็นการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ผลที่ตามมาคือจำนวนนิสิต/นักศึกษาที่ตัดสินใจเข้าศึกษาด้วยเหตุผลด้านชื่อเสียงของอาจารย์ เกณฑ์มาตรฐานเพื่อควบคุมคุณภาพหลักสูตร จึงเป็นการประกันคุณภาพการศึกษาให้กับนิสิต/นักศึกษาในฐานะผู้บริโภค และเป็นการควบคุมคุณภาพหลักสูตร โดยเป็นตัวกำหนดจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำ ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ กำหนดจำนวนหน่วยกิตที่เท่ากับจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำหรือใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่กำหนด หน่วยกิตในปัจจุบันมีแนวโน้มน้อยลงกว่าอดีตในบางสถาบัน เช่น เกณฑ์มาตรฐานเพื่อควบคุมคุณภาพหลักสูตรปริญญาตรีกำหนดหน่วยกิตขั้นต่ำไว้ไม่น้อยกว่า 120 หน่วยกิต ปรากฏว่าจำนวนหน่วยกิตปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำหนดไว้ที่ 140-141 หน่วยกิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กำหนดไว้ที่ 138 หน่วยกิต หน่วยกิตของทั้งสองสถาบันไม่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตนัก น่าจะมาจากโครงสร้างหลักสูตรที่ทั้งสองสถาบันให้ความสำคัญกับการศึกษาในเชิงสหวิชา สนับสนุนให้มีการค้นคว้าและการทดลองปฏิบัติงานในสายวิชาชีพที่เลือกในหน่วยงานของรัฐและเอกชน เน้นการใช้ภาษา แม้ว่าจะมีการลดจำนวนหน่วยกิตวิชาบังคับของภาควิชาลง แต่ไปเพิ่มหน่วยกิตในวิชาโทหรือวิชาเลือกแทน จึงทำให้จำนวนหน่วยกิตรวมไม่ได้รับผลกระทบ ในอีกด้านหนึ่งการปรับเปลี่ยนจำนวนหน่วยกิตในวิชาบังคับและวิชาโทหรือวิชาเลือกยังชี้ให้เห็นปรัชญาหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาหันมาให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญมากขึ้นด้วย เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ละทิ้งรายวิชาที่เป็นแก่นซึ่งจำเป็นต้องรู้

เกณฑ์มาตรฐานเพื่อควบคุมคุณภาพหลักสูตร ยังกำหนดจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำ ปริญญาโทไม่ต่ำกว่า 36 หน่วยกิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ที่ 48 หน่วยกิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 42 หน่วยกิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 39 หน่วยกิต ข้อสังเกตจำนวนหลักสูตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์มีแนวโน้มลดลง อาจมาจากเหตุผลที่ว่า นักศึกษาที่ศึกษาต่อส่วนใหญ่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ต้องการจบเร็ว ประกอบกับนักศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงาน บางรายวิชาจึงไม่จำเป็นต้องเรียน ทำให้ตัดบางรายวิชาออกได้ หน่วยกิตจึงลดลง อย่างไรก็ตามการลดจำนวนหน่วยกิตของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์อาจกลายเป็นจุดเปลี่ยนให้สถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ลดจำนวนหน่วยกิตลงตามไปด้วย

นอกจากการกำกับคุณภาพแล้วนโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องยังมีผลต่อข้อสาขาวิชา เช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เปิดสาขาวิชาเอกด้านการจัดการองค์การที่ไม่แสวงหากำไร สาขาวิชาเอกนโยบายสาธารณะและการจัดการเชิงกลยุทธ์ ในสาขาวิชาเอกนโยบายสาธารณะและการจัดการเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วยวิชา การนำนโยบายไปปฏิบัติและการประเมินผล การวางแผน การวิเคราะห์และการบริหารโครงการ การพัฒนานโยบายสาธารณะในประเทศไทย การจัดการวิกฤตการณ์และสาธารณภัย สัมมนาเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและการจัดการเชิงกลยุทธ์ จะพบว่าวิชามีการปรับปรุงไปจากเดิมมากเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และสภาพแวดล้อมปัจจุบัน ตลอดจนมีการบูรณาการข้ามสาขาวิชาระหว่างรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจยังปรากฏในหลักสูตรการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความสามารถทางด้านการจัดการเกี่ยวกับภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งชี้ให้เห็นเส้นแบ่งที่เลือนลางลงทุกที

ปัจจัยอิทธิพลต่างประเทศมีผลต่อพัฒนาการการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ตั้งแต่เริ่มจัดตั้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจนปัจจุบัน อิทธิพลต่างประเทศปรากฏในรูปแบบการนำหลักสูตรของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาและยุโรปมาเป็นแนวทาง การให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา เพื่อจัดตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ความช่วยเหลือด้านการอบรม การศึกษาต่อของอาจารย์ภายใต้โครงการความช่วยเหลือ เช่น แผนการโคลัมโบ นอกจากอิทธิพลต่างประเทศในรูปแบบความช่วยเหลือแล้ว แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยช่วงหลังสงครามเย็นที่ประเทศคอมมิวนิสต์เริ่มค่อยๆ เปิดตัวรับเอาแนวคิดแบบประชาธิปไตยและแนวคิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยมใช้ในการบริหารประเทศทำให้ความสนใจศึกษารัฐประศาสนศาสตร์เพิ่มขึ้นดังจะเห็นจากการขยายตัวของจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนด้านนี้ แนวคิดจากต่างประเทศปรากฏชัดเจนอีกครั้งหลังปี พ.ศ. 2540 ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต่างปรับหลักสูตรเพื่อตอบสนองส่วนราชการและเอกชนที่นำแนวคิดการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ไปใช้ในการบริหารงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการผลิตบัณฑิตและมหาบัณฑิตปัจจุบันเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงานที่กว้างขึ้นกว่าอดีตที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตและมหาบัณฑิตเพื่อตอบสนองการทำงานเฉพาะในส่วนราชการ นอกจากนี้ในอนาคตรัฐธรรมนูญ การรวมกลุ่มกันเป็นเขตเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกอาเซียนจะส่งผลให้หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของไทยต้องปรับตัวอีกครั้งให้สามารถแข่งขันได้ในเวทีภูมิภาค

บรรณานุกรม

- คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2532). **หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรปรับปรุงใหม่พ.ศ. 2532**. กรุงเทพฯ:คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2538). **หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรปรับปรุงใหม่พ.ศ. 2538**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2548). **50 ปี คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2542). **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2542**. มปท.
- _____. (2538). **หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2538**. มปท.
- _____. (2532). **หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2532**. มปท.
- _____. (2522). **หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2522**. มปท.
- _____. (2533). **หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2533**. มปท.
- _____. (2542). **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2542**. มปท.
- คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2540). **หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2540**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2530). **หลักสูตรปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ภาคนอกเวลาราชการ (ภาคค่ำ)**. มปท.
- _____. (2549). “หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปรับปรุงปี พ.ศ. 2549.” (ออนไลน์) (2552, 19 มีนาคม) จาก <http://polsci.chula.ac.th>
- _____. (2541). **หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2541**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2540). **หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2540**. มปท.
- _____. (2546). **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2546**. มปท.
- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. (2512). “การพัฒนาหลักสูตรทางพัฒนบริหารศาสตร์ กรณีของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.” **วารสารพัฒนบริหารศาสตร์** 9 (4) : 227-247.
- วิชัช วิชัยดิษฐ์. อ่างใน ศุภชัย ยาวะประภาษ.(2528). “หลักสูตรรป.ศ.ในประเทศไทย อดีต ปัจจุบันและอนาคต.” ใน สุพิน เกชาคุปต์และประสิทธิ์ โสภณบุญ (บรรณาธิการ), **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ กับนักบริหารในทศวรรษหน้า**, หน้า 131-187. กรุงเทพฯ: สหายบล็อกและการพิมพ์.
- นพวรรณ เทียงตรง. (2534). **การประเมินผลหลักสูตรโครงการปริญญาตรีรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ภาคนอกเวลาราชการ**. เอกสารวิจัย (รป.ม.). กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2543). **คู่มือการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ปีการศึกษา 2543-2544**. มปท.
- บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สถาบัน. (2551). “ประวัติความเป็นมาคณะรัฐประศาสนศาสตร์.” (ออนไลน์) (2551, 25 กุมภาพันธ์ 2551) จาก <http://gspace.nida.ac.th/nida/about/default.jsp>
- _____. (2518). **สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ครบรอบปีที่เก้า**. มปท.
- _____. (2510). **สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ รอบปีที่หนึ่ง**. กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์.
- _____. (2516). **รายงานความก้าวหน้าในรอบปีที่เจ็ด**. มปท.
- ปรีชา หงส์ไกรเลิศ. (2530). **วิวัฒนาการวิชารัฐศาสตร์ในรอบ 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2552). **พัฒนาการสถานภาพและงานวิจัยนโยบายสาธารณะไทย**. งานวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- “พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2498.” (2498, 5 กรกฎาคม). ใน **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 72 ตอนที่ 50 หน้า 1001-1005.
- “พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545.” (2545, 2 ตุลาคม). ใน **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 119 ตอนที่ 99 ก หน้า 1-13.
- ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (มปป.). **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (รป.ม.)**. มปท.
- _____. (2540). **รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2540)**. มปท.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (25 กุมภาพันธ์ 2551). “ความเป็นมาของสำนักงานโครงการความร่วมมือฯ.” [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก <http://cola.kku.ac.th/history.php>
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2528). “หลักสูตรร.ศ.ในประเทศไทย อดีต ปัจจุบันและอนาคต.” ใน สุพิณ เกชาคุปต์และประสิน โสภณบุญ (บรรณาธิการ). **หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์กับนักบริหารในทศวรรษหน้า**, หน้า 131-187. กรุงเทพฯ: สหายบล็อกและการพิมพ์.
- เสริมชัย พลพัฒนาฤทธิ์. (2508). **การศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษาเฉพาะกรณี : นักศึกษาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**. วิทยานิพนธ์คณะรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). **เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548 และแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548**. มปท.
- สำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2527). **หลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต**. มปท.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2541). **พัฒนาการรัฐศาสตร์ในกระแสการเปลี่ยนแปลง: การปรับทิศทางและหลักสูตรการศึกษา**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันต์ บัวบาน. (2527). **แนวโน้มรัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอนาคต : การศึกษาโดยใช้เทคนิคเดลฟี**. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย เลาหวิเชียร. (2540). “การศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย.” ใน **รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ**, หน้า 465-510. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

_____. สุจิตรา บุญรัตนพันธุ์ และปรกรณ์ ปรียากร. (2549). “ปรัชญาของหลักสูตรมหาบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์ในอดีตและปัจจุบัน.” ใน วรเดช จันทรรครและคณะ. 2549. **4 ทศวรรษรัฐประศาสนศาสตร์**. หน้า 829-858. กรุงเทพฯ : เอส แอนด์ จี กราฟฟิค.

Darling, Frank C. (1979). **The Westernization of Asia : A Comparative Political Analysis**. Massachusetts: Schenkman Publishing.

_____. (1971). **Thailand : The Modern Kingdom**. Singapore: Asia Pacific Press.

_____. (1969). **Thailand; New Challenges and the Struggle for a Political and Economic “take-off”**. New York: American-Asian Educational Exchange.

_____. (1965). **Thailand and The United States**. Washington, D.C.:Public Affairs Press.